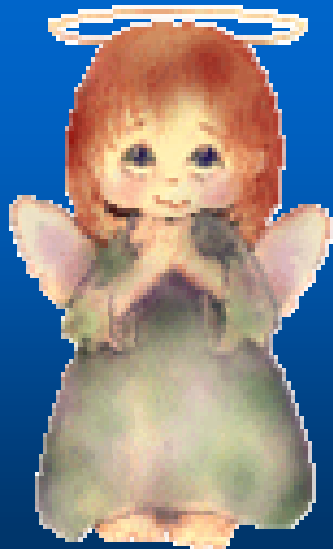

การพยาบาลผู้ป่วยที่มีปัญหา

เสียชีวิตฉุกเฉิน-ต่าง

วรนุช เกียรติพงษ์ถาวร

วรนุช เกียรติพงษ์ถาวร

สงวนลิขสิทธิ์ เพื่อการศึกษาเท่านั้น

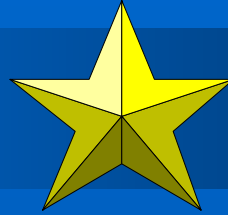
วัตถุประสงค์

1. สามารถอธิบายแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสมมูลกรดต่างได้
2. สามารถอธิบายความหมาย สาเหตุ อาการและอาการแสดงของภาวะเสียสมมูลกรดต่างจากการเผาผลาญและการหายใจได้
3. สามารถระบุหลักการพยาบาลของภาวะเสียสมมูลกรดต่างจากการเผาผลาญและการหายใจได้
4. สามารถแปลผลกรดต่างได้

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสมดุลกรดต่าง

- Acid
- Acidosis
- Base
- Alkalosis
- pH
- Measured anion
- Measured cation
- Anion gap

ACID

หมายถึง โมเลกุล หรือ ไอออนที่สามารถปล่อย
 H^+ เข้าสู่สารละลายได้ เช่น

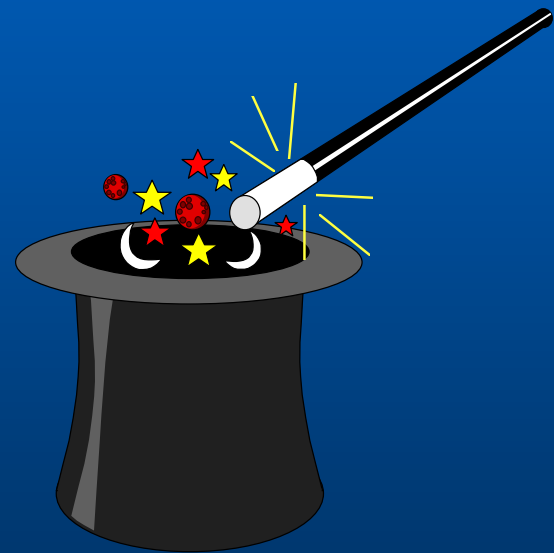
Acidosis

หมายถึง ภาวะที่สารละลายได้รับ H^+
จำนวนมากเกินปกติ หรือ สูญเสียไอออน
ด่างไป

Base

หมายถึง โมเลกุล
หรือ ไอออนที่
รวมตัวกับ H^+
แล้วถูกขับออกจาก
สารละลาย เช่น
 HCO_3^- , $PO_4^{=}$,
Protein , Hb

Alkalosis

หมายถึง ภาวะที่สารละลายมีการขับ H^+
ออก หรือ ได้รับไอออนของด่างเข้าไป
มากเกินไป

pH

หมายถึง สัญญาลักษณ์ที่ใช้บ่งบอกถึงความเข้มข้น
ของ H^+ ในสารละลาย

pH ปกติ = 7.35 - 7.45

pH ต่ำ = 6.7 - < 7.35 เรียก Acidosis

pH สูง = > 7.45 - 7.9 เรียก Alklosis

Anion หมายถึง ธาตุที่มีประจุเป็นลบ

Measured anion หมายถึง ธาตุที่มีประจุเป็นลบซึ่งตรวจพบได้ในร่างกาย เช่น HCO_3^- , Cl^-

Cation หมายถึง ธาตุที่มีประจุเป็นบวก

Measured cation หมายถึง ธาตุที่มีประจุเป็นบวกซึ่งตรวจพบได้ในร่างกาย เช่น Na^+ , K^+ , Ca^{++}

ผลรวมของประจุบวก > ผลรวมของประจุลบ
(ที่วัดได้) (ที่วัดได้)

Anion gap

หมายถึง ค่าความแตกต่างระหว่างประจุบวก
กับประจุลบ ซึ่งไม่สามารถวัดได้ในร่างกาย ได้แก่
โปรตีน , ฟอสเฟต , ซัลเฟต , กรดออกแกนิก เป็นต้น

Anion gap มีค่าเท่ากับ 16 mEq / L

Anion gap

$$\begin{aligned}(\text{Cl}^- + \text{HCO}_3^-) + \text{UA} &= (\text{Na}^+ + \text{K}^+) + \text{UC} \\ \text{UA} - \text{UC} &= (\text{Na}^+ + \text{K}^+) - (\text{Cl}^- + \text{HCO}_3^-) \\ \text{Anion gap} &= (140 + 4) - (103 + 25) \\ &= 16\end{aligned}$$

ถ้า Anion gap กว้าง คือ มีค่ามากกว่า 16 แสดงว่า cation [+] ที่วัดไม่ได้เกิดขึ้นมากกว่าปกติ มีภาวะ metabolic acidosis เช่น ในผู้ป่วยเบาหวาน

UA : unmeasured anion

UC : unmeasured cation

Acid load

Diet Metabolism GI base loss Exogenous

10-15 min.

Intracellular buffers

Trisrate extracellular buffers

hrs.

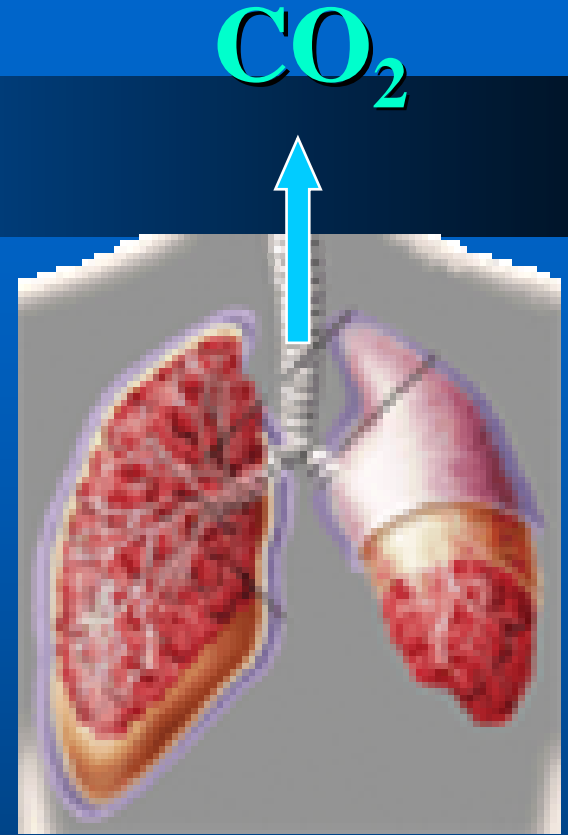
days

↑ Respiration
pCO₂ ↓

↑ Renal net acid excretion

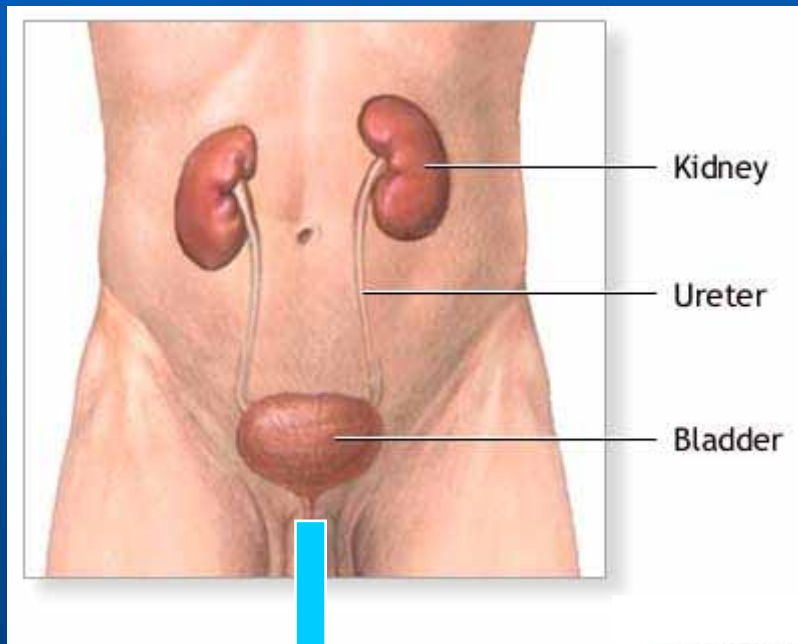

CHO
metabolism

Volatile gas
Respiratory acid

Non volatile gas
Fixed metabolic acid

Urine

Pro./ Fat
metabolism

Non volatile gas

- ได้แก่ Sulfuric acid , Phosphoric acid และ Organic acid
- ในภาวะปกติร่างกายจะเกิดกรดชนิดนี้ ประมาณ วันละ 70 mEq (1 mEq / นน.ตัว 1 กก.)
- แต่ในภาวะผิดปกติ เช่น ขาดออกซิเจน ขาดอินซูลิน จะเกิดกรดเหล่านี้มากกว่าไตจะขับออกได้หมด ทำให้ **Anion gap** กว้างขึ้น

กลไกการรักษาสมดุลกรดด่างในร่างกาย

- Body fluid buffer system
- Respiratory system
- Renal system

1. ระบบบัฟเฟอร์ (Body fluid buffer system)

1.1 ภายในเซลล์ (Intracellular buffers) 57 %

- ฮีโมโกลบิน
- โปรตีน
- ฟอสเฟต

1.2 นอกเซลล์ (Extracellular buffers)

- ไบคาร์บอเนต 42 %
- โปรตีนในพลาสมา 1 %

2. ระบบหายใจ

เมื่อมี H^+ จำนวนมาก ศูนย์การหายใจจะ
ถูกกระตุ้นให้หายใจแรงและลึก เพื่อขับกรด
 H_2CO_3 ออกไป

ถ้ามี HCO_3^- มากการหายใจจะช้า ทำให้มี
การคั่งของ CO_2 เพิ่มกรด H_2CO_3

3. ระบบไต

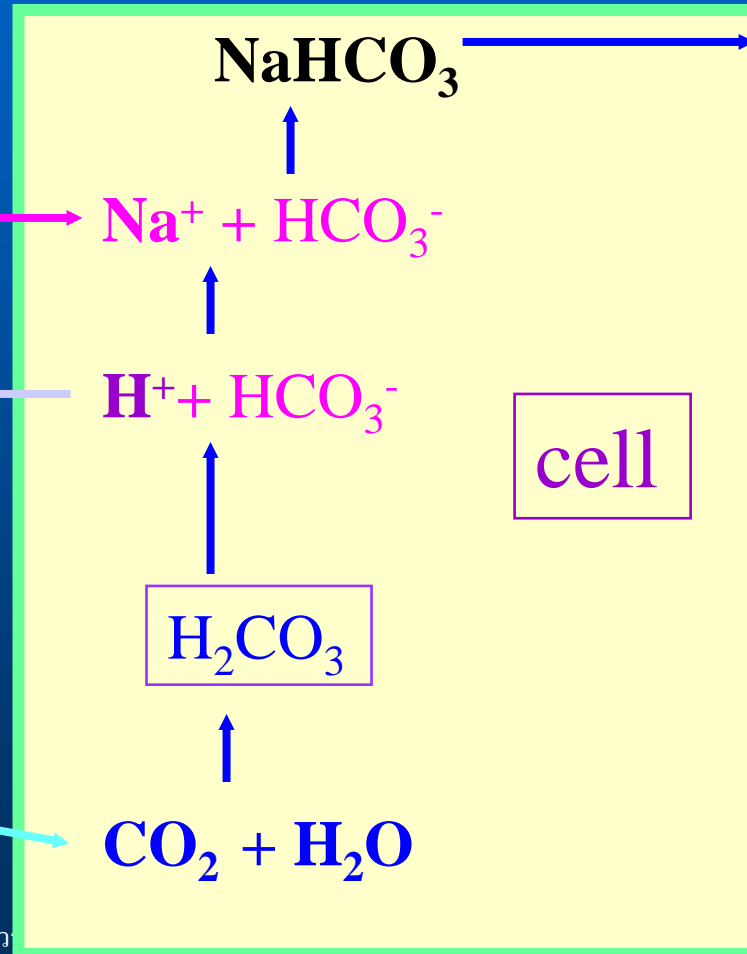
- 3.1** การดูดกลับของ HCO_3^- และขับกรดออกโดยแลกเปลี่ยนกับ Na^+ , K^+
(Reabsorption of filtrated bicarbonate)
- 3.2** การขับกรดในรูปของแอมโมเนียมคลอไรด์
(Ammonia buffer)
- 3.3** การขับกรดออกในรูป tetrateble acid
(Phosphate buffer system)

การขับกรดออกโดยแลกเปลี่ยนกับ Na^+ , K^+

tubule

urine

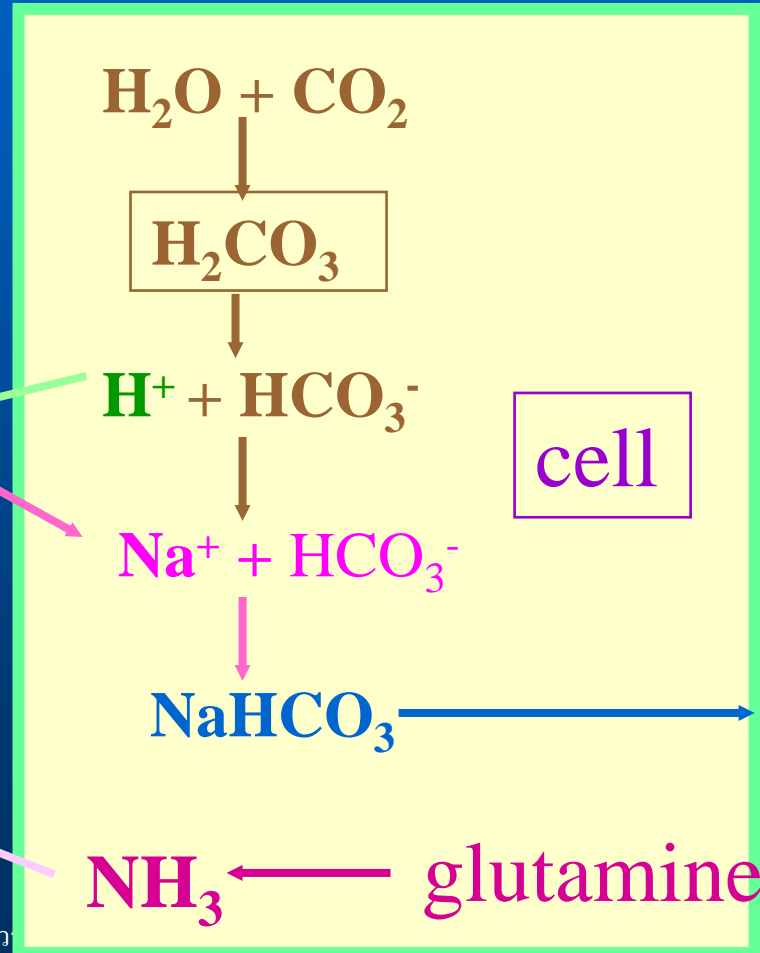
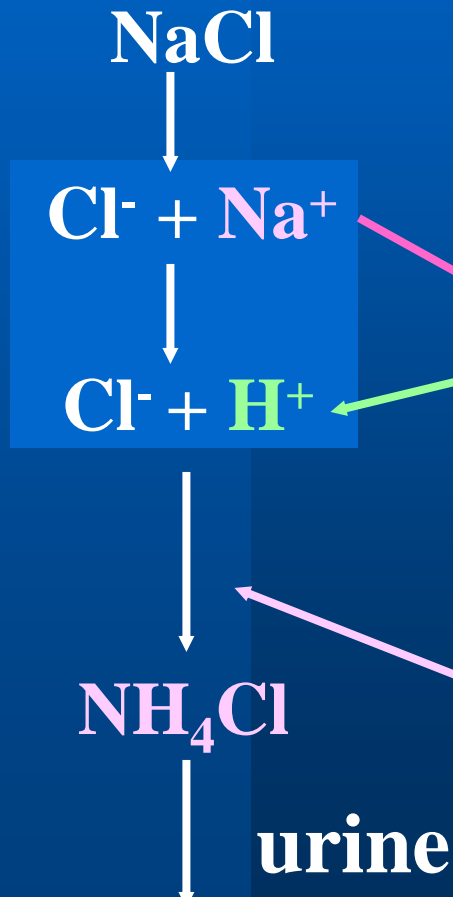

Blood

cell

การขับกรดในรูปของแอมโมเนียมคลอไรด์

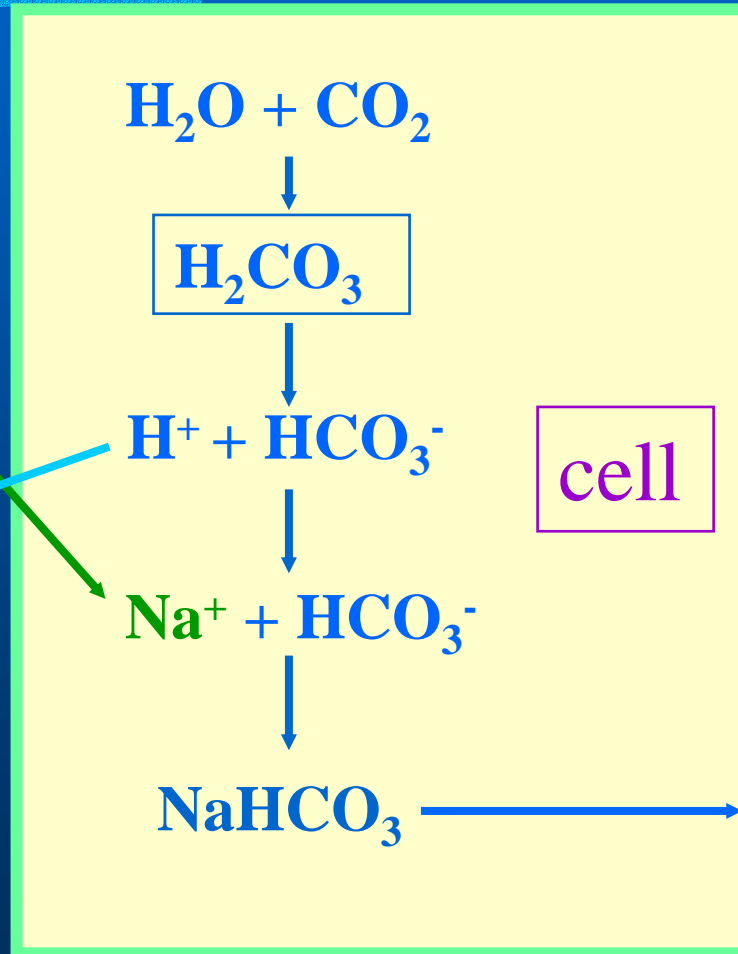
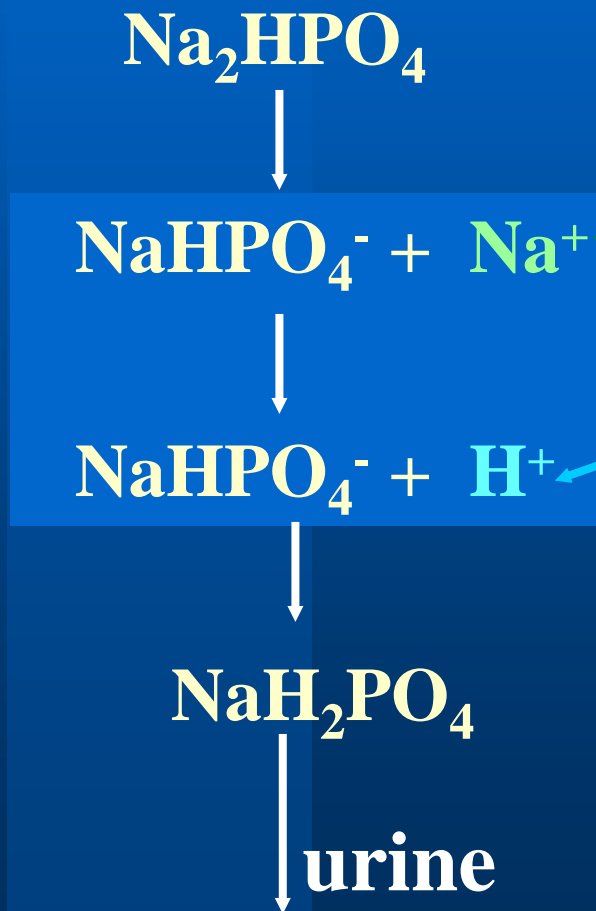
tubule

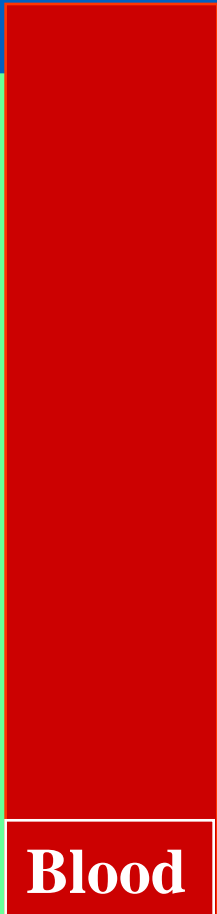
Blood

การขับกรดออกในรูป tetratable acid

tubule

cell

กลไกการปรับชดเชย

หมายถึง การตอบสนองของ buffers ระหว่างระบบการหายใจและไตไปในทางตรงกันข้าม เพื่อคงความสมดุลในเลือด ตัวอย่างเช่น

มีภาวะ CO_2 คั่ง ภาวะเลือดเป็นกรดจากระบบหายใจ

ไตจะดึง HCO_3^- เพิ่มขึ้น

pH ในเลือดต่ำ ACIDOSIS

หายใจช้าต้น $pCO_2 \uparrow$

Respiratory acidosis

ไตขับ H^+ ออกและกัก

HCO_3^- ไว้เพิ่มขึ้น

$HCO_3^- \uparrow$

Metabolic alkalosis

$HCO_3^- \downarrow$

Metabolic acidosis

หายใจเร็วขึ้นขับ CO_2

ออกมากขึ้น

$pCO_2 \downarrow$

Respiratory alkalosis

pH ในเลือดสูง ALKALOSIS

หายใจเร็วหอบ $p\text{CO}_2 \downarrow$

Respiratory alkalosis

ไตจะขับ HCO_3^- ออก

ในรูป $\text{NaHCO}_3, \text{KHCO}_3, \text{Citrate}$

$\text{HCO}_3^- \downarrow$

Metabolic acidosis

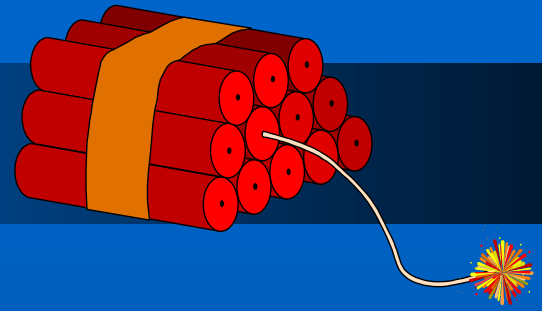
$\text{HCO}_3^- \uparrow$

Metabolic alkalosis

การหายใจช้าลงเพื่อกัก CO_2 ไว้

$p\text{CO}_2 \uparrow$

Respiratory acidosis

ภาวะเลือดเป็นกรด

Acidosis

สาเหตุของภาวะ Acidosis

- **Metabolic acidosis**

- ได้รับความกรดเกิน
- สูญเสียด่าง

- **Respiratory acidosis**

- ความผิดปกติของระบบหายใจ ที่มีการคั่งของ CO_2
- ความผิดปกติของระบบประสาทส่วนกลางถูกกด

Metabolic acidosis

1. จากกรดเกิน

ไตวาย @

ภาวะช็อค

ติดเชื้ออย่างรุนแรง

การบาดเจ็บต่อเซลล์

การได้รับสารอาหารทางหลอดเลือดดำ @

ภาวะอดอาหาร หรือขาดอาหาร @

ภาวะติดเชื้อ @

เบาหวาน @

ขาดออกซิเจน

ไข้สูง

ออกกำลังกายมากเกินไป

ภาวะไตวาย

หลอดไตฝอยเสียหายที่

มีการซึมกลับของ H^+ เพิ่มขึ้น

การดูดซึมกลับของ HCO_3^- ลดลง

ไม่สามารถจับ H^+ ในรูปของ NH_4^+ หรือ $H_2PO_4^-$

การขับกรดระเหยไม่ได้ลดลง

pH ของเลือดลดลง

Uremic acidosis

เบาหวาน

ภาวะขาดอินซูลิน

การนำน้ำตาลไปใช้ไม่ได้

มีการสลายน้ำตาลจากไขมัน (Gluconeogenesis)

ทำให้เกิดสารคีโตนคั่งในเลือด

Diabetic ketoacidosis

Tissue hypoxia (ใช้ออก)

ภาวะขาด O_2

มีการใช้ O_2 มากไป

[มีไข้สูง ติดเชื้ออย่างรุนแรง ออกกำลังกายมากเกินไป

การได้รับสารอาหารทางหลอดเลือดดำ]

สร้างกรดแลคติกมากเกินไปขัดขวาง

mitochondria oxidative system

Lactic acids คั่ง (Lactic acidosis)

Starvation
Hypoglycemia

Increased Lipokinetic hormone
Growth hormone , Glucagon , Epinephrine , Cortisol

Increased free fatty acid
Increased ketone body

Ketosis

Alcoholic patient

Ethanol exert effect

Low insulin levels

Impaired hepatic
oxidation of
acetyl CoA in
liver's
mitochondria

Increased
Lipokinetik
hormone

Decreased
periphheral
ketone utilization

Increased ketone body

Ketosis

Metabolic acidosis

1. จากกรดเกิน (ต่อ)

การได้รับแอมโมเนียมคลอไรด์มากเกินไป @

ภาวะโปแตสเซียมในเลือดสูง

การได้รับกรด เช่น ยาแอสไพริน

กรดบอแรกใส่อาหาร ยาต้านการเป็นการน้ำแข็ง

โรคไตรอยด์เป็นพิษ ทำให้เพิ่มการเผาผลาญ

ได้รับคลอไรด์มากเกินไป

Plasma Cl^- เพิ่มขึ้น

Cl^- จะถูกกรองผ่าน glomerulus

ออกสู่โพรงหลอดไตมาก

ทำให้การดูดกลับ HCO_3^- ลดลง

Plasma HCO_3^- ลดลง

Metabolic acidosis

2. จากการสูญเสียต่าง

Renal tubular acidosis @

ท้องเสีย สูญเสียน้ำย่อยจากตับอ่อน

มี Fistula ของทางเดินอาหารส่วนล่าง @

ได้รับ Carbonic anhydrase inhibitors

- Acetazolamide (diamox)
- Sulfamylon acetate cream

Renal Tubular Acidosis (RTA)

มีความผิดปกติของหลอดไตฝอย

HCO_3^- ถูกขับถ่ายทางปัสสาวะมากขึ้น
ไตจับ Titratable acid และ NH_4^+ ลดลง

มีภาวะเลือดเป็นกรด
Anion gap ปกติ

Urinary - intestinal communication

น้ำปัสสาวะค้างในลำไส้นาน

เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่าง Cl^- และ HCO_3^-

ผนังลำไส้จะดูดซึม Cl^- เพิ่มขึ้น

และขับ HCO_3^- เพิ่มขึ้น

Plasma Cl^- เพิ่มขึ้น

ได้รับคลอไรด์มากเกินไป

Plasma Cl^- เพิ่มขึ้น

Cl^- จะถูกกรองผ่าน glomerulus

ออกสู่โพรงหลอดไตมาก

ทำให้การดูดกลับ HCO_3^- ลดลง

Plasma HCO_3^- ลดลง

พยาธิสรีรวิทยาของภาวะเลือดเป็นกรดจากการเผาผลาญ

ได้รับ H^+ เกิน / จับ HCO_3^- เพิ่ม $\longrightarrow$ pH ↓

Buffer จับ H^+ ไม่หมด

pH < 7.35 , HCO_3^- < 22 mEq/l

การปรับ

ชดเชยโดย

กระตุ้นศูนย์

ควบคุมการ

หายใจ

หลอดเลือด

ที่สมอง

ขยายตัว

กด CNS

H^+ เข้า

เซลล์และ

แลกเปลี่ยน

กับ K^+

การแตก

ตัวของ

Ca^{++}

เพิ่มขึ้น

Hb

ปล่อย O_2 ↑

ทำให้

O_2 Sat ↓

Respiratory acidosis: สาเหตุ

1. ความผิดปกติของระบบทางเดินหายใจ : CO_2 คั่ง

โรคปอดที่มีการอุดกั้นทางเดินหายใจ

การบาดเจ็บของทรวงอก เช่น

pneumothorax , flail chest

ผนังทรวงอกไม่สามารถขยายได้เต็มที่ เช่น

fibrothorax , kyphoscoliosis

มีการอุดกั้นทางเดินหายใจ

การหายใจเป็นอัมพาต มีการอ่อนแรงของกล้ามเนื้อ

Respiratory acidosis

2. ความผิดปกติที่ระบบประสาทส่วนกลาง
ถูกกดจากยาต่างๆ เช่น

ยาแก้ปวด มอร์ฟิน

ยาสลบ ยาสงบประสาท เป็นต้น

พยาธิสรีรวิทยาของภาวะเลือดเป็นกรดจากการหายใจ

Buffer จับ H^+ ไม่หมด

$\text{pH} < 7.35$, $\text{pCO}_2 > 45 \text{ mmHg}$

สาเหตุจาก
การหายใจ
ช้าเกินไป
หรืออุดกั้น

หลอดเลือด
ที่สมอง
ขยายตัว
กด CNS

H^+ เข้า
เซลล์และ
แลกเปลี่ยน
กับ K^+

การแตก
ตัวของ
 Ca^{++}
เพิ่มขึ้น

Hb
ปล่อย $\text{O}_2 \uparrow$
ทำให้
 $\text{O}_2 \text{ Sat} \downarrow$

อาการและอาการแสดงของภาวะเลือดเป็นกรด

- ระบบผิวหนัง

- * ปากคอแห้ง ผิวหนังแดงอุ่น

- ระบบประสาท

- * พุดสับสนไม่รู้เรื่อง

ปวดศีรษะ ชิม

ไม่ค่อยรู้สึกตัว หมดสติ

- ระบบกล้ามเนื้อ

- * กล้ามเนื้อกระตุก อ่อนแรง

- ระบบทางเดินอาหาร

- * คลื่นไส้ อาเจียน ท้องเสีย

ปวดท้อง

- ระบบหายใจ

- * หายใจเร็ว หอบลึก ลมหายใจมี

- กลิ่นอะซิโตน (M.ac.)

- * หายใจลำบาก การหายใจล้มเหลว

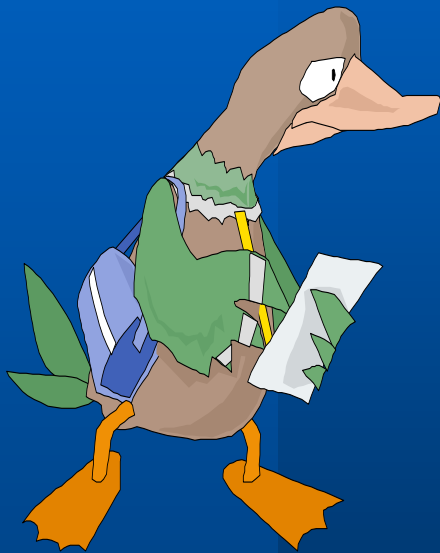
- เฉียบพลัน (R.ac.)

- ระบบหัวใจและหลอดเลือด

- * หัวใจเต้นช้า ผิดจังหวะ BP↓

- หลอดเลือดส่วนปลายขยายตัว

หลักการรักษาภาวะเลือดเป็นกรด

1. รักษาสาเหตุที่ทำให้เกิดภาวะเลือดเป็นกรด
2. ให้ด่างเพื่อแก้ไขภาวะกรดโดยให้ NaHCO_3
3. แก้ไขภาวะเสียสมดุลของอิเล็กโทรไลต์

การหายใจไม่มี
ประสิทธิภาพ

เสียสมดุลของอิเล็กโทรไลต์
($\uparrow K^+$, $\uparrow Ca^{++}$, $\uparrow Cl^-$)

ปัญหาการพยาบาลผู้ป่วยที่มี
ภาวะเลือดเป็นกรด

ระดับความรู้สึกตัวลดลง

๒

หลักการพยาบาล

ผู้ป่วยที่มีภาวะเลือดเป็นกรด

1. การพยาบาลตามสาเหตุเพื่อแก้ไขภาวะเลือดเป็นกรด

1.1 ในศพ.M.acidosis

- ควบคุมเบาหวาน
- ล้างไตในผู้ป่วยไตวาย หรือได้รับพิษจากยา

Sylicylate

- ดูแลโรคตับที่เป็นสาเหตุ
- หยุดการให้คลอไรด์
- ถ้า มีไข้ หรือ ติดเชื้อในกระแสเลือด ดูแลให้ยาปฏิชีวนะตามแผนการรักษาของแพทย์

1.2 ในศพ.R.acidosis

- ให้การพยาบาลตามแผนการรักษาของโรค
นั้นๆ เช่น ให้ขยายหลอดลม
ให้ยาปฏิชีวนะถ้าติดเชื้อในทางเดินหายใจ
เป็นต้น

2. ดูแลป้องกันการเพิ่มกรดจากเหตุต่างๆ เช่น

2.1 หลีกเลี่ยงการเพิ่มความเครียดแก่ผู้ป่วยโดยไม่จำเป็น

2.2 ระวังการติดเชื้อในส่วนต่างๆ ของร่างกาย

2.3 ให้ได้รับสารอาหารเพียงพอ เพื่อป้องกันการสลาย
จากเนื้อเยื่อไขมันมาใช้เป็นพลังงานทำให้เพิ่มกรด
ไขมันได้

2.4 ดูแลให้ผู้ป่วยได้พักผ่อนอย่างเพียงพอและดูแลความ
สุขสบายของร่างกาย

3. ดูแลให้ได้รับโซเดียมไบคาร์บอเนตทดแทน

- 3.1 ก่อนให้ไบคาร์บอเนตทางสายน้ำเกลือควรล้างสายน้ำเกลือด้วย 0.9% NaCl ก่อนเสมอเพื่อป้องกันปฏิกิริยาทางเคมีอาจเกิดการตกตะกอน
- 3.2 ระวังอัตราเร็วของสารน้ำให้สม่ำเสมอ เพราะถ้าไบคาร์บอเนตเข้าหลอดเลือดเร็วเกินไปจะทำให้เกิดภาวะต่างเกินและปอดบวมน้ำได้

4. ติดตามประเมินการเปลี่ยนแปลงของภาวะเลือดเป็นกรด

4.1 ติดตามผลการตรวจเลือดเกี่ยวกับกรด-ด่าง และ อิเล็กโทรไลต์ ถ้าพบว่าผิดปกติควรรายงาน แพทย์

4.2 ตรวจ pH ของปัสสาวะเพื่อติดตามผลการตอบสนองต่อการรักษา

5. ดูแลการหายใจของผู้ป่วยอย่างใกล้ชิด ดังนี้

5.1 ติดตามสัญญาณชีพ ลักษณะการหายใจ ค่าABG,

Pulse oximetry ตามความเหมาะสม

5.2 แนะนำผู้ป่วยให้บริหารการหายใจ

5.3 ในผู้ป่วย.R.acidosis เพิ่มการระบายอากาศ และลดระดับ PaCO_2 โดยดูแลทางเดินหายใจให้โล่ง ถ้าจำเป็นอาจต้องให้ออกซิเจน

5.4 ในผู้ป่วย.M.acidosis สังเกตการหายใจเร็วหอบผิดปกติ

5.5 เตรียมเครื่องช่วยหายใจให้พร้อมใช้เสมอ

6. ให้ความพยาบาลเพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อนจากการเสียชีวิต โทรไลต์ เช่น

- ปริมาณเลือดออกจากหัวใจลดลง ($\uparrow K^+$, $\uparrow Ca^{++}$)

ดูแลให้ได้รับสารน้ำอย่างเพียงพอ

บันทึกปริมาณน้ำเข้าออก

ติดตามผลของอิเล็กโทรไลต์

ติดตามการเต้นของหัวใจและสัญญาณชีพ

กรณีที่แคลเซียมสูง

งดค็ีมนม

รับประทานอาหารที่เพิ่มความเป็นกรดแก่ปัสสาวะ

เร่งการขับแคลเซียม : ค็ีมน้ำมากๆ , ให้อาบน้ำปัสสาวะ

- ท้องเดิน ปวดท้อง (K^+)

- ⋮ ดูแลให้ได้รับยาลดการปวดเกร็งท้อง
- ⋮ กรณีที่มีโปแตสเซียมสูง

จำกัดอาหารที่มีโปแตสเซียมสูง

ให้ยา Kayexalate หรือ

ให้ Insulin ร่วมกับกลูโคส หรือ

ล้างไต

- ⋮ ติดตามการเคลื่อนไหวของลำไส้

7. ให้การพยาบาลเพื่อป้องกันอุบัติเหตุโดยเฉพาะผู้ป่วย ที่ไม่ค่อยรู้สึกร่างกาย

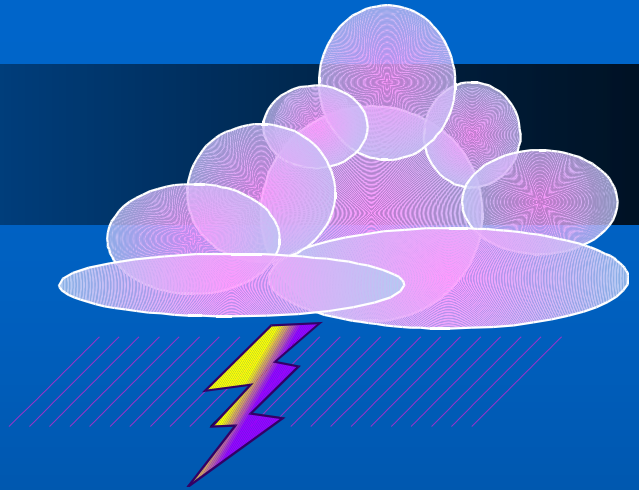
- เอาจริงเอาจังเพียงขึ้น
- ระวังอันตรายจากการชัก
- ประเมินระดับความรู้สึกตัวทุกชั่วโมง ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงรายงานแพทย์ทันที

ภาวะเลือดเป็นด่าง

Alkalosis

สาเหตุ ของ Alkalosis

- **Metabolic alkalosis**
  - จากการสูญเสียกรด
  - ได้รับความมากเกินไป
- **Respiratory alkalosis**
  - กลุ่มอาการหายใจแรงลึก
  - ศูนย์หายใจถูกกระตุ้น

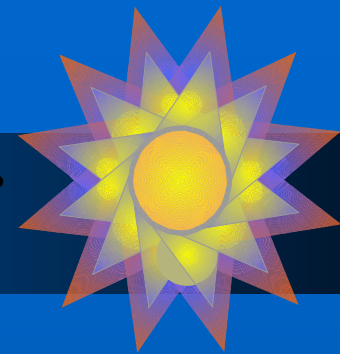
Metabolic alkalosis

1. มีการสูญเสียกรด

การอาเจียน หรือ สูญเสียน้ำย่อยจากกระเพาะอาหาร
ภาวะ Hyperaldosteronism จับ K^+, H^+ ออกไป
โปแตสเซียมในเลือดต่ำ

- รับประทานขับปัสสาวะ
- รับประทานสเตียรอยด์

2. ได้รับค้างเพิ่มขึ้น

การรับประทานยาลดกรด (Milk - alkali syndrome)
การคื่นนมมาก

การได้รับเลือดจำนวนมาก จะได้รับสารกันเลือดแข็งตัว
โซเดียมซิเตรท ซึ่งจะเปลี่ยนไปเป็น NaHCO_3^-

การได้รับ steroid เพิ่มการคั่งของ HCO_3^-

โรคไตบางชนิด เช่น โรคหลอดเลือดแดงที่ไตตีบ

พยาธิสรีรวิทยาของภาวะเลือดเป็นด่างจากการเผาผลาญ

HCO_3^- สะสมเพิ่มขึ้น

Buffer จับ HCO_3^- ไม่หมด

$\text{pH} > 7.45$, $\text{HCO}_3^- > 26 \text{ mEq/l}$

การปรับ
ชดเชยโดย
กดศูนย์
ควบคุมการ
หายใจ

K^+ และ
 HCO_3^- เข้า
เซลล์แลกเปลี่ยน
 H^+ , Cl^- ให้ออก
จากเซลล์เพิ่มขึ้น

หลอดเลือด
สมองหด
ตัวไวต่อ
การกระตุ้น

การแตก
ตัวของ
 Ca^{++}
ลดลง

กระตุ้น
carotid
body,
aortic
body

Respiratory alkalosis

1. กลุ่มอาการหายใจแรงลึก

มีปัญหาทางจิต เช่น วิตกกังวล Hysteria

2. ศูนย์หายใจถูกกระตุ้นทำให้หายใจออกเร็วและลึก เกิดจาก

พยาธิสภาพของสมอง ไข้สูง

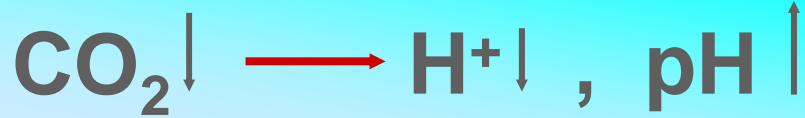
ภาวะขาดออกซิเจนจากโรคหัวใจ การตั้งครรภ์

ผลของยา เช่น ซาลิไซลเลทขนาดสูงๆ คิวินิน เคทีโคลามีน ฯลฯ

ความเจ็บปวด

โรคไทรอยด์เป็นพิษ การติดเชื้อในกระแสเลือด

พยาธิสรีรวิทยาของภาวะเลือดเป็นด่างจากการหายใจ

Buffer จับ HCO_3^- ไม่หมด

$\text{pH} > 7.45$, $\text{pCO}_2 < 35 \text{ mmHg}$

สาเหตุ
จากการ
หายใจ
เร็วลึก

K^+ และ
 HCO_3^- เข้า
เซลล์แลกเปลี่ยน
 H^+, Cl^- ให้ออก
จากเซลล์เพิ่มขึ้น

หลอดเลือด
สมองหด
ตัวไวต่อ
การกระตุ้น

การแตก
ตัวของ
 Ca^{++}
ลดลง

กระตุ้น
carotid
body,
aortic
body

อาการและอาการแสดงของภาวะเลือดเป็นด่าง

- ระบบประสาท * หงุดหงิด กระสับกระส่าย
วิงเวียน ชักหมดสติ
รีเฟล็กซ์ไวกว่าปกติ
- ระบบกล้ามเนื้อ * กล้ามเนื้ออ่อน ทุุก เป็นตะคริว
มือจับ รู้สึกซ่าและชาปลายนิ้วมือ
นิ้วเท้า

- ระบบหายใจ

- * หายใจช้า ตื้น (M. alk.)
- หายใจเร็วหอบลึก (R. alk.)

- ระบบหัวใจและ
หลอดเลือด

- * ใจสั้น หัวใจเต้นผิดจังหวะ
และการเต้นไม่สม่ำเสมอ

- ระบบทางเดินอาหาร

- * เบื่ออาหาร คลื่นไส้
อาเจียน ท้องอืด

หลักการรักษาภาวะเลือดเป็นด่าง

1. รักษาสาเหตุที่ทำให้เกิดภาวะเลือดเป็นด่าง
2. การแก้ไขภาวะด่างเกินโดยการขับด่างออก

2.1 สำหรับ M. alkalosis

- ให้โซเดียมคลอไรด์ทางหลอดเลือดดำ
- ให้ไดอะม็อก (diamox)

2.2 สำหรับ R. alkalosis

- ให้หายใจในถุงเพื่อเพิ่มระดับ PaCO_2

3. เพิ่มกรดในรายที่รุนแรง โดยให้แอมโมเนียมคลอไรด์ หรือกรดไฮโดรคลอริก ผสมในสารน้ำทางหลอดเลือดดำ และต้องระวังอันตรายต่อระบบประสาทจึงต้องทางหลอดเลือดดำใหญ่อย่างช้าๆ
4. แก้ไขภาวะเสียสมดุลของอิเล็กโทรไลต์

การหายใจไม่มี
ประสิทธิภาพ

เสียสมดุลของอิเล็กโทรไลต์
($\downarrow K^+$, $\downarrow Ca^{++}$, $\downarrow Cl^-$)

ปัญหาการพยาบาลผู้ป่วยที่มี
ภาวะเลือดเป็นด่าง

ระดับความรู้สึกรู้ตัว
เปลี่ยนแปลงและชัก

๗

หลักการพยาบาล

ผู้ช่วยที่มีภาวะเลือดเป็นด่าง

1. ให้การพยาบาลตามสาเหตุของภาวะเลือดเป็นด่าง

1.1 ในศพ. Metabolic alkalosis

- กรณีที่สูญเสียน้ำย่อยเพราะอาเจียนต้องดูแลให้ยา
ควม คุมการอาเจียน
- ถ้าสูญเสียน้ำย่อยทาง NG tube ควรให้ยาลดการ
หลั่งกรดเพื่อป้องกันการสูญเสีย H^+
- ดูแลให้ KCl ทดแทนในรายที่ได้รับยาขับปัสสาวะ
เป็นเวลานาน

1.2 ในศพ. Respiratory alkalosis

- ถ้าเกิดจากความวิตกกังวลต้องหาสาเหตุของความวิตกกังวลและให้ยาสงบประสาท
- กรณีที่เป็น hysteria ปรึกษาจิตแพทย์

2. ให้การพยาบาลตามแผนการรักษาเพื่อแก้ไข ภาวะเลือดเป็นด่าง

2.1 สำหรับ M.alkalosis

- ดูแลให้ได้รับสารน้ำทางหลอดเลือดดำหรือทางปาก ตามแผนการรักษาเพื่อเร่งการขับด่างออกทางไต

2.2 สำหรับ R.alkalosis

- แนะนำวิธีการผ่อนคลายความเครียด
- ในผู้ป่วย hysteria ดูแลให้ได้รับยาสงบประสาท
- ผู้ป่วยที่มีการหายใจเร็ว ดูแลให้ผู้ป่วยหายใจในถุงเพื่อเพิ่มคาร์บอนไดออกไซด์

3. ดูแลการหายใจของผู้ป่วยอย่างใกล้ชิด ดังนี้

3.1 แนะนำผู้ป่วยให้บริหารการหายใจ

3.2 ดูแลทางเดินหายใจให้โล่ง

3.3 ดูแลให้ได้รับออกซิเจนตามแผนการรักษาเพื่อ
ป้องกันภาวะออกซิเจนในเลือดต่ำ (hypoxemia)
จากการหายใจตื้นในผู้ป่วย M.alkalosis

3.4 สังเกตลักษณะการหายใจลำบาก และติดตามค่า
arterial blood gas

3.5 เตรียมเครื่องช่วยหายใจให้พร้อมใช้เสมอ

4. ให้การพยาบาลเพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อนจากการเสียสมดุลอิเล็กโทรไลต์ เช่น

- ปริมาณเลือดออกจากหัวใจลดลง ($\downarrow K^+$, $\downarrow Ca^{++}$)

ติดตามประเมิน VS. , IO , Body wt.

ดูแลให้แคลเซียมกลูโคเนตในรายที่มีการกระดูก

ดูแลให้โปแตสเซียมคลอไรด์รับประทานหรือทางสารน้ำ

ดูแลให้แอมโมเนียมคลอไรด์กรณีที่มีคลอไรด์ต่ำ

- ท้องอืด ท้องผูก ปวดท้อง ($\downarrow K^+$)

แนะนำอาหารที่มี K^+ สูง และ อาหารที่มีกากใยสูง

บริหารหน้าท้อง , ดูแลให้ได้รับน้ำเพียงพอ

- ## 5. ให้ความพยาบาลเพื่อป้องกันอุบัติเหตุโดยเฉพาะผู้ป่วยที่ไม่ค่อยรู้สึกร่างกาย / ชัก
- เอาจากันเตียงขึ้น
  - ระวังอันตรายจากการชัก
  - ประเมินระดับความรู้สึกตัวทุกชั่วโมง ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงรายงานแพทย์ทันที

การประเมินผลความก้าวหน้าของภาวะสมดุลกรดต่าง

1. ระดับความรู้สึกตัวกลับมาเป็นปกติ หรือเหมือนก่อนเกิดภาวะไม่สมดุลของกรดต่าง
2. อัตราการหายใจและTidal volume ปกติ
3. อัตราเร็วและจังหวะการเต้นของหัวใจปกติ
4. ปลายมือปลายเท้าอุ่น
5. อิเล็กโทรไลต์ในซีรัมปกติ
6. ค่า ABG ปกติ

ภาวะเสียสมดุลกรดค่าง

จะนำไปสู่ปัญหาในระบบต่างๆ
ของร่างกายและอันตรายถึงแก่ชีวิตได้

การวินิจฉัยที่รวดเร็ว

และการพยาบาลที่มีประสิทธิภาพ

จะช่วยให้ผู้ป่วยปลอดภัยได้

ตัวอย่างข้อวินิจฉัยการพยาบาลของ ภาวะเลือดเป็นกรด

- ข้อวินิจฉัยที่ 1 : เสี่ยงต่อภาวะพร่องออกซิเจนเนื่องจากประสิทธิภาพการหายใจลดลงจากภาวะเลือดเป็นกรด
- ข้อวินิจฉัยที่ 2 : เนื้อเยื่อของร่างกายได้รับเลือดไปเลี้ยงไม่เพียงพอเนื่องจากปริมาณเลือดออกจากหัวใจลดลง
- ข้อวินิจฉัยที่ 3 : เสี่ยงต่อภาวะเสียสมดุลของอิเล็กโทรไลต์เนื่องจากภาวะเลือดเป็นกรด (K^+ , Cl^- และ Ca^{++} สูง)

ตัวอย่างข้อวินิจฉัยการพยาบาลของ ภาวะเลือดเป็นกรด

ข้อวินิจฉัยที่ 4 : เสี่ยงต่ออุบัติเหตุเนื่องจากการรับรู้สึก

ตัวลดลง

ข้อวินิจฉัยที่ 5 : ไม่สบายเนื่องจากปวดท้อง ท้องเดิน

ข้อวินิจฉัยที่ 6 : ความสามารถในการดูแลตนเองลดลง
เนื่องจากเหนื่อยล้า

ข้อวินิจฉัยที่ 7 : มีความวิตกกังวลเนื่องจากการหายใจผิดปกติ

ตัวอย่างข้อวินิจฉัยการพยาบาลของ ภาวะเลือดเป็นด่าง

ข้อวินิจฉัยที่ 1 : เสี่ยงต่อภาวะพร่องออกซิเจนเนื่องจาก
การระบายอากาศลดลงจากภาวะเลือดเป็นด่าง

ข้อวินิจฉัยที่ 2 : เนื้อเยื่อของร่างกายได้รับเลือดไปเลี้ยงไม่
เพียงพอเนื่องจากปริมาณเลือดออกจากหัวใจลดลง

ข้อวินิจฉัยที่ 3 : เสี่ยงต่อภาวะเสียสมดุลของอิเล็กโทรไลต์
เนื่องจากภาวะเลือดเป็นกรด (K^+ , Cl^- และ Ca^{++} ต่ำ)

ตัวอย่างข้อวินิจฉัยการพยาบาลของ ภาวะเลือดเป็นด่าง

ข้อวินิจฉัยที่ 4 : เสี่ยงต่ออุบัติเหตุเนื่องจากระดับความ
รู้สึกตัวเปลี่ยนแปลง / เกร็ง ชัก

ข้อวินิจฉัยที่ 5 : ไม่สบายเนื่องจากแน่นท้อง
ท้องอืด ท้องผูก

The End

วรนุช เกียรติพงษ์ถาวร